

Б.В. Островська

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, 01601, Україна
+380 50 311 1975, +380 97 371 3050, ostrowskabogdana@gmail.com

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ У ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ БІОМЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вступ. Розвиток інноваційних біомедичних технологій та поширення біомедичних послуг, а також відмінності національних законодавств країн світу загострюють проблеми у галузі фундаментальних прав людини. Дослідження міжнародно-правового регулювання захисту права людини на життя у процесі застосування інноваційних біомедичних технологій визначає наявність важливих та принципових питань у цій сфері, що зумовлює необхідність їх вирішення на основі міжнародного права.

Проблематика. Біоетичні проблеми, що виникають у зв'язку з розвитком біомедичних технологій клонування людини, кріоконсервації клітин, тканин, органів та ембріонів людини, отримання ембріональних стовбурових клітин людини, генетичної діагностики, генної інженерії тощо на сьогодні є досить актуальними та дискусійними.

Мета. Визначення сучасних загроз і викликів життю людини у процесі застосування інноваційних біомедичних технологій та вирішення їх на основі міжнародного права.

Матеріали й методи. На основі діалектичного та системного методу досліджено міжнародно-правове регулювання застосування інноваційних біомедичних технологій та їх співвідношення з правом людини на життя.

Результати. Аналіз міжнародно-правових актів і резолюцій міжнародних організацій (Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу) свідчить про достатньо високу їх ефективність у подоланні вищезазначених проблем та подальшого запобігання порушень щодо права людини на життя з урахуванням розвитку науки та техніки.

Висновки. Наразі існує об'єктивна необхідність уніфікації законодавств різних держав у сфері прав людини й біоетики, а також вироблення загальних норм міжнародного права зобов'язального характеру.

Ключові слова: міжнародне право, право людини на життя, інновації, біомедичні технології.

Розвиток інноваційних біомедичних технологій, зокрема в генетиці, ембріології, цитології, трансплантології, суттєво вплинув на збереження та продовження життя людини. Водночас поширення біомедичних технологій з клонування людини, кріоконсервації клітин, тканин, органів та ембріонів людини, отримання ембріональних стовбурових клітин людини, генетичної діагностики, генної інженерії тощо, ставить чимало біоетичних проблем, які держави намагаються врегулювати на рівні

національного законодавства, однак вирішення яких є можливим лише на основі міжнародного співробітництва, перш за все в рамках міжнародних організацій, а саме Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу.

На основі аналізу низки міжнародних документів видається можливим вирішення вищезазначених проблем та подальшого запобігання порушень прав людини, зокрема й найголовнішого основоположного права на життя, з урахуванням сучасного рівня розвитку науки та техніки.

Метою роботи є визначення сучасних загроз і викликів життю людини у процесі застосування інноваційних біомедичних технологій та шляхів їх вирішення на основі міжнародного права.

В результаті прогресу в науці та сучасних технологіях збільшилися можливості для управління процесом життя людини від моменту його зародження і до біологічної смерті. Саме тому людину часто сприймають як біологічний організм, цінність якого залежить від її анатомічних, генетичних та інших характеристик.

Виходячи з цього, важливим є необхідність дотримання критерію безпеки для життя нинішніх і майбутніх поколінь, а також принципу вільної та інформованої згоди під час застосування на практиці окремих технологій, що стосуються людини. Крім того, щодо осіб, які неспроможні дати згоду, ч. 1 ст. 6 Конвенції про права людини та біомедицину від 4 квітня 1997 р., відома як Конвенція Ов'єдо (далі — Конвенція Ов'єдо) вказує, що «втручання стосовно особи, яка є недієздатною давати згоду, може здійснюватися тільки за умови, що воно матиме безпосередню користь для такої особи» [1].

У своїй резолюції 1997/71 «Права людини та біоетика» від 16 квітня 1997 р. (п. 2) Комісія з прав людини ООН «пропонує урядам, спеціалізованим установам та іншим організаціям системи Організації Об'єднаних Націй, зокрема Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури та Всесвітній організації охорони здоров'я, а також іншим міжурядовим, зокрема регіональним організаціям та неурядовим організаціям, інформувати Секретаріат про здійснення діяльності, спрямованої на те, щоб біологічні науки розвивались в умовах поваги до прав людини і користі для людства в цілому» [2].

Парламентська Асамблея Ради Європи (далі — ПАРЄ) у своїй Рекомендації 1468 (2000) про біотехнології від 29 липня 2000 р. наголошує на важливості відповідності «нових тех-

нологій в медицині та біології основним етичним принципам, правам людини та людській гідності» [3].

Щороку набувають поширення пов'язані між собою інноваційні технології у галузі репродуктивної медицини, кріоконсервації, генетичної діагностики та клонування. Зазвичай штучне запліднення *in vitro* (*in vitro fertilization — IVF*)¹, що має на меті допоміжну функцію у репродукції людини, супроводжується високим відсотком смертності ембріонів (через їх природну загибель та навмисне знищення), порівняно з кількістю тих, яким дадуть шанс на життя. Технологія передбачає створення умисно більшої кількості ембріонів з метою подальшої їх селекції (відбору) як на преімплантаційній стадії² (коли непотрібні заморожені ембріони використовують для дослідів, як біоматеріал або знищують), так і на постімплантаційній³ (що надалі закінчується редукцією «зайвих» ембріонів — здійсненням селективного абортів).

Водночас Європейський Парламент у своїй резолюції про клонування людини від 7 вересня 2000 р. (п. 7) «знову закликає до методів штучного запліднення людини, які не виробляють зайве число ембріонів, з тим, щоб уникнути вироблення зайвих ембріонів» [4].

Питання зміни призначення створених за допомогою такої технології ембріонів людини, їх використання для низки наукових досліджень, а також зберігання (кріоконсервація) та знищення породжує численні етичні та юридичні проблеми. Через це на рівні міжнародного права піднімається питання правового статусу ембріонів та гамет людини з огляду на їх знищення (селекцію та редукцію) в процесі застосування допоміжних репродуктивних технологій. Здійснення селекції на пренатальній стадії розвитку людини межує з евгенікою. Тому положення про «заборону ев-

¹ Є процесом запліднення яйцеклітини поза організмом людини (у перекладі з лат. *in vitro* — «у склі»).

² До перенесення в організм матері.

³ Після перенесення в організм матері.

генічних практик, зокрема, спрямованих на селекцію людей» чітко окреслюється у контексті права на цілісність особи у ч. 2 ст. 3 Хартії основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 р. (далі – Хартія ЄС) [5].

Часто ризик передачі спадкових захворювань стає поштовхом до запліднення *in vitro* з метою селекції ембріона на преімплантаційній стадії. Для цього застосовують преімплантаційну генетичну діагностику, яку проводять на 5 день розвитку ембріону шляхом дослідження його ДНК для виявлення ймовірних вад розвитку (хромосомних патологій, генетичних порушень та аномалій), а також для здійснення селекції «потрібного» ембріону з-поміж культивованих ще до моменту його імплантації в організм жінки.

Негативним наслідком цієї діагностики є редукція «зайвих» ембріонів за статевою ознакою чи за ознакою генетичних характеристик. Так, стаття 14 Конвенції Ов'єдо визначає, що «використання медичних репродуктивних технологій з метою селекції статі майбутньої дитини не дозволяється, за винятком випадків, коли необхідно уникнути серйозного спадкового захворювання, пов'язаного зі статтю», а стаття 18 вказує на те, що «створення ембріонів людини для дослідницьких цілей забороняється» [1].

Загальна декларація про геном людини та права людини, прийнята на 29-й сесії Генеральної Конференції ЮНЕСКО 11 листопада 1997 р., в статті 6 проголошує, що «за ознакою генетичних характеристик ніхто не може зазнавати дискримінації, цілі або результати якої являють собою посягання на права людини, основні свободи і людську гідність» [6].

Наразі велику увагу міжнародної спільноти продовжує привертати питання використання біотехнологій «безстатевого розмноження» – клонування, що стала предметом розгляду науковців із різних галузей – біології, медицини, генетики, юриспруденції, філософії та ін.

Технологія клонування здійснюється *in vitro* за допомогою трансферу (перенесення) яд-

ра соматичної⁴ клітини в яйцеклітину, з якої попередньо було вилучено її власне ядро, а також подальшої її імплантації в організм матері (*in utero*⁵) при репродуктивній формі клонування, або ж без наміру подальшої імплантації – терапевтичне клонування.

Міжнародна спільнота усвідомлює об'єктивну необхідність заборони репродуктивного клонування людини. Водночас питання терапевтичного клонування людини залежить від національної політики держав стосовно захисту життя людини на ембріональній стадії розвитку. Безумовно, терапевтичне клонування є значним кроком для подальшого розвитку регенеративної медицини у напрямку лікування стовбуровими клітинами. Однак, отримання ембріональних стовбурових клітин шляхом клонування для дослідницького та терапевтичного використання породжує етичну проблему права людини на життя та поваги до гідності людини. Зокрема, у зв'язку з тим, що людину розглядають як об'єкт для проведення дослідження та як джерело стовбурових клітин, а не їх повноцінного донора.

Загальна декларація про геном людини та права людини проголошує, що «жодні дослідження, які стосуються геному людини, так само й жодні прикладні дослідження у цій галузі, особливо в галузях біології, генетики та медицини, не повинні превалювати над повагою до прав людини, основних свобод та гідності окремих людей або, у відповідних випадках, окремих груп людей» (ст. 10) [6].

Додатковий протокол до Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування досягнень біології та медицини (Конвенції про права людини та біомедицину) від 12 січня 1998 р., який стосується заборони клонування людей, забороняє «будь-яке втручання з метою створення людини, генетично ідентичної до іншої людини – живої чи мертвої» (ст. 1) [7].

⁴ Нестатеві клітини, завдяки чому таке розмноження вважається формою безстатевого розмноження.

⁵ У перекладі з лат. *in utero* – «в утробі».

Директива 98/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради про правову охорону біотехнологічних винаходів від 6 липня 1998 р. містить перелік виключень з патентоздатності на основі публічного порядку чи моральності, зокрема таких як процеси клонування людини та модифікації генетичної ідентичності зародкової лінії людини, а також використання ембріонів людини для промислових і комерційних цілей [8].

П'ята Рамкова програма Європейського співтовариства з досліджень, технологічного розвитку та демонстраційної діяльності (1998—2002 рр.) [9], а також Рішення Ради 1999/167/ЄС від 25 січня 1999 р., що прийняли спеціальну програму досліджень, технологічного розвитку та демонстрації якості життя та управління живими ресурсами (1998—2002 рр.) [10] проголошують, що «ніяка дослідницька діяльність, що розуміється в сенсі терміну «клонування», з метою заміни клітинного ядра зародка або ембріона на клітину будь-якої особи, клітини ембріона чи клітини з пізнішої стадії розвитку ембріона людини, не буде підтримуватися».

У вищезгаданій резолюції про клонування людини Європейський Парламент вважає, що «терапевтичне клонування, яке передбачає створення ембріонів людини виключно для дослідницьких цілей, становить глибоку етичну дилему, незворотно перетинає кордон у наукових нормах і суперечить державній політиці, прийнятій Європейським Союзом» (п. 2), «наполегливо закликає політичні, законодавчі, наукові та економічні зусилля, максимально спрямовувати на терапію, що використовує стовбурові клітини, взяті від дорослих суб'єктів» (п. 5), а також нагадує, що «існують інші шляхи, ніж ембріональне клонування, лікування важких захворювань, такі, що включають у себе взяття стовбурових клітин у дорослих або з пуповини новонароджених дітей» (п. с) [4].

Хартія ЄС визначає «заборону використання тіла людини та його частин як джерела фінансової вигоди» та «заборону репродуктивного клонування людей» (ст. 3) [5].

Резолюція 1352 (2003) Парламентської Асамблеї по дослідженню стовбурових клітин людини від 2 жовтня 2003 р. зазначає, що «стовбурові клітини людини можуть бути отримані з усе більшої кількості тканин та рідин людей будь-якого віку та не обмежуються ембріональними джерелами» (п. 3), «збір ембріональних стовбурових клітин наразі вимагає знищення людських ембріонів» (п. 5), а тому «знищення людини в дослідницьких цілях є порушенням права на життя всіх людей і суперечить моральній забороні на будь-яку інструменталізацію людей» (п. 10) [11].

Генеральна Асамблея ООН у Декларації про клонування людини від 8 березня 2005 р. закликає держав-членів до «заборони усіх форм клонування людини» (п. b), а також «вжити заходів, необхідних для заборони застосування методів генної інженерії, які можуть суперечити людській гідності» (п. с) [12].

Регламент (ЄС) № 1291/2013 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2013 р. про заснування програми «Горизонт 2020» — Рамкової програми з наукових досліджень та інновацій (2014—2020 рр.) та скасування Рішення № 1982/2006/ЄС у положенні стосовно етичних принципів вказує, що «не повинні бути профінансовані такі напрямки досліджень як дослідницька діяльність, спрямована на клонування людини в репродуктивних цілях» (п. a ч. 3 ст. 19) [13].

Розвиток генетики, зокрема геноміки людини, особливо у сфері модифікації генів людини, а також генної інженерії, направленої на експерименти зі створення химер з використанням людських генів⁶ (за допомогою біотехнологічного методу, що дозволяє переносити відібрані індивідуальні гени з одного організму в інший) та трансгенних (генетично модифікованих) організмів⁷, викликав нову хвилю загроз для ідентичності людини.

Ст. 13 Конвенції Ов'єдо щодо втручання в геном людини встановлює, що «втручання з

⁶ Маємо на увазі химерне (міжвидове) клонування (наприклад, у Великобританії).

⁷ Найперше — ембріону людини.

метою видозміни геному людини може здійснюватися лише у профілактичних, діагностичних або лікувальних цілях, і тільки якщо воно не має на меті внести будь-яку видозміну у геном нащадків» [1].

Комісія ООН з прав людини у резолюції 1997/71 Права людини та біоетика від 16 квітня 1997 р. «звертає увагу урядів на важливість досліджень геному людини та їх застосувань для покращення індивідуального здоров'я та здоров'я людей в цілому, а також необхідності захисту прав людини» (п. 4) [2].

Міжнародна декларація про генетичні дані людини, прийнята резолюцією Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 жовтня 2003 р., розкриває зміст ідентичності людини (ст. 3), проголошує особливий статус генетичних даних людини (ст. 4), недопущення дискримінації (ст. 7), визначає особливості збору, обробки, використання і зберігання генетичних даних та інші важливі положення, необхідні для захисту прав і гідності людини [14].

Разом із тим ПАРЄ у своїй Рекомендації 1468 (2000) з біотехнологій від 29 червня 2000 р. вказує, що біотехнології щодо маніпуляцій та зміни генів «призвели до серйозних побоювань громадськості щодо безпеки та етичної прийнятності деяких нових винаходів» (п. 1) [15].

Якщо Хартія ЄС забороняє «євгенічні практики, зокрема, спрямовані на селекцію людей», то сучасні технології відкривають можливості до штучного підбору потрібних генів – генетичне перепрограмування (генетична модифікація) людини, що передбачає удосконалення її фізичних, інтелектуальних та інших можливостей. Однак, кінцевий наслідок від застосування таких генних технологій на життя та здоров'я людини, а також її майбутніх поколінь достеменно не досліджено.

Розшифрування геному людини здійснювалося у межах масштабного міжнародного проекту наукових досліджень «Геном людини» (1990–2003 рр.) [16]. З цією метою у Раді Європи передбачалося створення органу, завданням якого було б здійснення моніторингу роз-

витку дослідницького процесу цього проекту, забезпечуючи повагу до етичних принципів у контексті досліджень геному людини, оцінюючи наслідки таких досліджень також щодо ризиків для здоров'я та уважно вивчаючи всі етичні аспекти проекту. Також слід наголосити на важливій ролі Керівного комітету з біоетики у цих питаннях.

У Рекомендації 1512 (2001) Ради Європи щодо захисту геному людини від 25 квітня 2001 р. Парламентська Асамблея зазначає, що «враховуючи величезні етичні та економічні наслідки проекту, його керівним принципом має бути захист людської гідності», а також «рекомендує Комітету Міністрів запросити кожну зацікавлену державу-члена Ради Європи створити національний орган, метою якого є контроль за відповідністю досліджень геному людини загальноновизнаним етичним та моральним принципам» [17].

Загальна декларація про біоетику і права людини, прийнята Генеральною конференцією ЮНЕСКО 19 жовтня 2005 р., проголошує, що «етичні проблеми, породжувані стрімким розвитком науки та застосуванням технологічних розробок, мають розглядатися з належною повагою до гідності людської особистості та загальної поваги і дотримання прав людини та основних свобод», а також з метою «забезпечення захисту та реалізації інтересів майбутніх поколінь... необхідно враховувати вплив наук про життя на майбутні покоління, в тому числі на їх генетичну конституцію» (ст. 16) [18].

Слід також відзначити фундаментальну роль кріотехнологій для збереження життєздатності організмів та органів (тканин, клітин) людини. З розвитком сфери штучної репродукції набувають поширення технології кріоконсервації ембріонів людини, що зумовлено необхідністю їх збереження шляхом низькотемпературного⁸ глибокого заморожування у рідкому азоті зі збереженням їх подальшої життєздатності. Найефективнішим та найбільш

⁸При температурі до -196°C .

безпечним методом такого заморожування є вітрифікація. Однак збереження «запасних» ембріонів з метою їх можливого подальшого використання (передусім для імплантації *in utero*) породжує етико-правову проблему знищення кріоконсервованих ембріонів людини не лише у результаті їх селекції, але й з причини закінчення терміну їх зберігання, визначеного відповідно до національного законодавства (або договору), незважаючи на їх фізичну життєздатність після закінчення цього терміну.

До того ж питання подальшої долі неімплантованих ембріонів людини в контексті їх пожертвування для біомедичних дослідів стає предметом розгляду судових справ у Європейському суді з прав людини. Так, у справі Парілло проти Італії (*Case of Parillo v. Italy*) [19] судова суперечка полягала саме у бажанні заявниці пожертвувати неімплантовані кріоконсервовані ембріони для наукових досліджень після смерті її чоловіка, що було заборонено законодавством Італії. Це, на думку заявниці, порушувало право на повагу до приватного життя та права на мирне володіння власним майном, визначених ст. 8⁹ Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. [20] та ст. 1¹⁰ Протоколу № 1 до зазначеної Конвенції 1952 р. [21]. Натомість суд зазначив, що ембріони людини не можна розглядати в контексті поняття власності і тому ця вимога була визнана неприйнятною. 27 серпня 2015 р. було ухвалено рішення суду також про відсутність порушення ст. 8 державою¹¹ на національному рівні стосовно заявниці.

Конвенція Ов'єдо забороняє «вирощування ембріонів людини для дослідних цілей» (ч. 2 ст. 18) [1]. Водночас численні проблеми породжують питання донації та посмертної репродукції (після смерті одного з подружжя).

Наукову зацікавленість також викликає збільшення кількості експериментів у сфері

кріоніки (посмертної та прижиттєвої кріоконсервації тіла), яка полягає у гіпотермії тіла з одночасним насиченням клітин кріопротекторами з метою перешкоджання утворення кристалів льоду при заморожуванні тіла (перфузією). Метою досліджень у цій галузі є відновлення життєздатності людини після її розморожування. Наразі прижиттєва кріоконсервація людини прирівнюється до вбивства (чи евтаназії у формі асистованого самогубства). Однак вчені вбачають можливість її застосування у майбутньому при збільшенні технічних можливостей та дотриманні умов безпеки для людини з метою вирішення питання «невиліковних» хвороб, відсутності органів для трансплантації та інших подібних проблем.

Міжнародна конференція «20-річний ювілей Конвенції Ов'єдо», яка відбулася 24–25 жовтня 2017 р. у Страсбурзі (Франція), стала важливою платформою для обговорення міжнародною спільнотою сучасних біоетичних проблем, пов'язаних з правами людини [22]. Центральним предметом обговорення постає людина та сприйняття її як біоматеріалу шляхом трансформації її органів, тканин чи клітин, що породжує низку проблемних питань етичного характеру, які отримують суспільний резонанс в контексті захисту прав і гідності людини крізь призму біоетики та міжнародного права.

Проблема захисту прав та гідності людини при застосуванні новітніх біотехнологій та їх моральної допустимості зумовила об'єктивну необхідність формування нового напрямку міжнародного права — захист прав людини в контексті біоетики. Численні проблеми, пов'язані з правом людини на життя, що виникають з огляду на загрози, які несуть сучасні інноваційні біомедичні технології, вимагають правового регулювання їх на міжнародному рівні, насамперед в рамках ООН. «До держав-членів звертається заклик вжити всіх заходів, необхідних для належного захисту людського життя в процесі застосування біологічних

⁹ «Право на повагу до приватного і сімейного життя»..

¹⁰ «Захист власності».

¹¹ Італією.

наук» (п. а) Декларації ООН про клонування людини) [12].

Держави намагаються врегулювати біоетичні питання на національному рівні, однак норми їх законодавства часто відрізняються, що в умовах інтернаціоналізації міжнародного життя складає проблему, яка вимагає вирішення на основі міжнародного права.

Різниця національного законодавства держав щодо біоетичних питань призводить до розвитку «туризму» у біомедичній сфері, що дозволяє громадянам йти в обхід національного закону з метою отримання необхідних їм біомедичних послуг в інших країнах (у сфері штучної репродукції, трансплантація, евтаназії тощо). Щороку кількість споживачів цих послуг зростає. Україна, Росія, Білорусь наразі нарощують показники експорту біомедичних послуг внаслідок їх матеріальної доступності та можливості їх легального отримання.

Отже, заборона на національному рівні певних біомедичних практик в одній країні не вирішує нагальні проблеми суспільства, якщо такі ж самі практики можна легально здійснювати в іншій країні. Тому існує потреба в уні-

фікації законодавств різних держав у цій сфері та вироблення загальних норм міжнародного права зобов'язального характеру.

При впровадженні результатів науково-технічного прогресу обов'язково мають зіставлятися цілі та засоби для визначення їхньої користі щодо людини, балансу наукових інтересів та фундаментальних прав людини, моральної їх допустимості й безпеки для життя та існування майбутніх поколінь. Розвиток інновацій у науці та техніці має бути спрямований на захист і покращення життя людей. При цьому слід дотримуватися принципу пріоритету людини: «Інтереси та благополуччя окремої людини превалюють над виключними інтересами усього суспільства або науки» (ст. 2 Конвенції Ов'єдо [1], ст. 3 Додаткового протоколу до Конвенції про права людини і біомедицину в галузі біомедичних досліджень [23]).

Важливо пам'ятати, що інноваційні біотехнології є потужною зброєю, а тому їх використання у третьому тисячолітті повинно здійснюватися виключно на користь людини, що має бути гарантовано універсальним міжнародним правом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine (Oviedo, 4.IV.1997). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/164> (дата звернення: 20.02.2018).
2. Resolution C.H.R. res. 1997/71 Human rights and bioethics, adopted by the Commission on Human Rights, 16.04.1997. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/UN/1997/Res071.html> (дата звернення: 20.02.2018).
3. Recommendation 1468 (2000) on biotechnologies, adopted by the Assembly on 29 June 2000. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16820&lang=en> (дата звернення: 20.02.2018).
4. European Parliament resolution on human cloning of 7 September 2000. URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P5-TA-2000-0376+0+DOC+XML+V0//EN> (дата звернення: 20.02.2018).
5. Charter of Fundamental Rights of the European Union of 7 December 2000. Official Journal of the European Communities (2000/C 364/01). URL: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (дата звернення: 20.02.2018).
6. The Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights, adopted unanimously and by acclamation at UNESCO's 29th General Conference on 11 November 1997. URL: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/bioethics/human-genome-and-human-rights/> (дата звернення: 20.02.2018).
7. Additional Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine, on the Prohibition of Cloning Human Beings (Paris, 12.I.1998). ETS 168. URL: <https://rm.coe.int/168007f2ca> (дата звернення: 20.02.2018).
8. Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31998L0044> (дата звернення: 20.02.2018).

9. The Fifth Framework programme of the European Community for research, technological development and demonstration activities (1998-2002). URL: http://collections.internetmemory.org/haeu/20171124133342/http://ec.europa.eu/research/fp5/fp5-intro_en.html (дата звернення: 20.02.2018).

10. Council Decision 1999/167/EC of 25 January 1999 adopting a specific programme for research, technological development and demonstration on quality of life and management of living resources (1998 to 2002). URL: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4dc1a996-e404-4307-b7be-2abac79c4030/language-en> (дата звернення: 20.02.2018).

11. Resolution 1352 (2003) of the Parliamentary Assembly on human stem cell research of 2 October 2003. URL: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17158&lang=en> (дата звернення: 20.02.2018).

12. United Nation Declaration on Human Cloning, adopted by the General Assembly Resolution 59/280 on 8 March 2005. URL: https://digitallibrary.un.org/record/541409/files/A_C.6_59_L.27_Add.1-EN.pdf (дата звернення: 20.02.2018).

13. Regulation (EU) No 1291/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing Horizon 2020 - the Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020) and repealing Decision No 1982/2006/EC. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1291> (дата звернення: 20.02.2018).

14. International Declaration on Human Genetic Data of 16 October 2003. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001331/133171e.pdf#page=45> (дата звернення: 20.02.2018).

15. Recommendation 1468 (2000) on biotechnologies, adopted by the Assembly on 29 June 2000. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16820&lang=en> (дата звернення: 20.02.2018).

16. Human Genome Project. URL: http://web.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/index.shtml (дата звернення: 20.02.2018).

17. Parliamentary Assembly Recommendation REC 1512 (2001) Protection of the human genome by the Council of Europe of 25.04.2001. URL: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16897&lang=en> (дата звернення: 20.02.2018).

18. Universal Declaration on Bioethics and Human Rights of 19 October 2005. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001428/142825e.pdf#page=80> (дата звернення: 20.02.2018).

19. Case of Parillo v. Italy The official Website of the European Court of Human Rights. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-157263> (дата звернення: 20.02.2018).

20. The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, opened for signature in Rome on 4 November 1950 and came into force in 1953. URL: <https://rm.coe.int/1680063765> (дата звернення: 20.02.2018).

21. Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Paris, 20.III.1952, as amended by Protocol No. 11. URL: <https://rm.coe.int/168006377c> (дата звернення: 20.02.2018).

22. International Conference “20th Anniversary of the Oviedo Convention: relevance and challenges”, organized by the Committee on Bioethics (DH-BIO) 24–25 October 2017, Strasbourg, France. URL: <https://www.coe.int/ru/web/bioethics/20th-anniversary-of-the-oviedo-convention> (дата звернення: 20.02.2018).

23. Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine, concerning Biomedical Research, CETS No.195 (Strasbourg, 25.I.2005). URL: <https://rm.coe.int/168008371a> (дата звернення: 20.02.2018).

Стаття надійшла до редакції 02.03.18

REFERENCES

1. Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine (Oviedo, 4.IV.1997). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/164> (Last accessed: 20.02.2018).

2. Resolution C.H.R. res. 1997/71 Human rights and bioethics, adopted by the Commission on Human Rights, 16.04.1997. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/UN/1997/Res071.html> (Last accessed: 20.02.2018).

3. Recommendation 1468 (2000) on biotechnologies, adopted by the Assembly on 29 June 2000. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16820&lang=en> (Last accessed: 20.02.2018).

4. European Parliament resolution on human cloning of 7 September 2000. URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P5-TA-2000-0376+0+DOC+XML+V0//EN> (Last accessed: 20.02.2018).

5. Charter of Fundamental Rights of the European Union of 7 December 2000. Official Journal of the European Communities (2000/C 364/01). URL: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (Last accessed: 20.02.2018).

6. The Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights, adopted unanimously and by acclamation at UNESCO's 29th General Conference on 11 November 1997. URL: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/bioethics/human-genome-and-human-rights/> (Last accessed: 20.02.2018).

7. Additional Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine, on the Prohibition of Cloning Human Beings (Paris, 12.I.1998). ETS 168. URL: <https://rm.coe.int/168007f2ca> (Last accessed: 20.02.2018).

8. Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31998L0044> (Last accessed: 20.02.2018).

9. The Fifth Framework programme of the European Community for research, technological development and demonstration activities (1998-2002). URL: http://collections.internetmemory.org/haeu/20171124133342/http://ec.europa.eu/research/fp5/fp5-intro_en.html (Last accessed: 20.02.2018).

10. Council Decision 1999/167/EC of 25 January 1999 adopting a specific programme for research, technological development and demonstration on quality of life and management of living resources (1998 to 2002). URL: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4dc1a996-e404-4307-b7be-2abac79c4030/language-en> (Last accessed: 20.02.2018).

11. Resolution 1352 (2003) of the Parliamentary Assembly on human stem cell research of 2 October 2003. URL: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17158&lang=en> (Last accessed: 20.02.2018).

12. United Nation Declaration on Human Cloning, adopted by the General Assembly Resolution 59/280 on 8 March 2005. URL: https://digitallibrary.un.org/record/541409/files/A_C.6_59_L.27_Add.1-EN.pdf (Last accessed: 20.02.2018).

13. Regulation (EU) No 1291/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing Horizon 2020 - the Framework Programme for Research and Innovation (2014–2020) and repealing Decision No 1982/2006/EC. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1291> (Last accessed: 20.02.2018).

14. International Declaration on Human Genetic Data of 16 October 2003. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001331/133171e.pdf#page=45> (Last accessed: 20.02.2018).

15. Recommendation 1468 (2000) on biotechnologies, adopted by the Assembly on 29 June 2000. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16820&lang=en> (Last accessed: 20.02.2018).

16. Human Genome Project. URL: http://web.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/index.shtml (Last accessed: 20.02.2018).

17. Parliamentary Assembly Recommendation REC 1512 (2001) Protection of the human genome by the Council of Europe of 25.04.2001. URL: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16897&lang=en> (Last accessed: 20.02.2018).

18. Universal Declaration on Bioethics and Human Rights of 19 October 2005. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001428/142825e.pdf#page=80> (Last accessed: 20.02.2018).

19. Case of Parillo v. Italy The official Website of the European Court of Human Rights. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-157263> (Last accessed: 20.02.2018).

20. The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, opened for signature in Rome on 4 November 1950 and came into force in 1953. URL: <https://rm.coe.int/1680063765> (Last accessed: 20.02.2018).

21. Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Paris, 20.III.1952, as amended by Protocol No. 11. URL: <https://rm.coe.int/168006377c> (Last accessed: 20.02.2018).

22. International Conference “20th Anniversary of the Oviedo Convention: relevance and challenges”, organized by the Committee on Bioethics (DH-BIO) 24-25 October 2017, Strasbourg, France. URL: <https://www.coe.int/ru/web/bioethics/20th-anniversary-of-the-oviedo-convention> (Last accessed: 20.02.2018).

23. Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine, concerning Biomedical Research, CETS No.195 (Strasbourg, 25.I.2005). URL: <https://rm.coe.int/168008371a> (Last accessed: 20.02.2018).

Received 02.03.18

Ostrowska, B.V.

Koretsky Institute of State and Law,
4, Tryohsvyatitelska St., Kyiv, 01601, Ukraine,
+380 50 311 1975, +380 97 371 3050, ostrowskabogdana@gmail.com

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF HUMAN LIFE PROTECTION
IN THE PROCESS OF APPLICATION OF INNOVATIVE BIOMEDICAL TECHNOLOGIES

Introduction. The development of innovative biomedical technologies and the dissemination of biomedical services, as well as the differences in national legislations of the world countries, aggravate the problems in the field of fundamental human rights. The study of international legal regulations for human right to life protection in the context of applying innovative biomedical technologies defines the existence of important and fundamental issues in this sphere, which determines the necessity of their solution based on the international law.

Problem Statement. The actual bioethical problems that arise in connection with development of biomedical technologies for human cloning, cryopreservation of cells, tissues, organs, embryos, and human body, human embryonic stem cells, genetic diagnostics, genetic engineering and so on have been considered.

Purpose. The purpose of this research is to define the modern threats and challenges to human life in the context of applying the innovative biomedical technologies and their solution based on the international law.

Materials and Methods. Based on the dialectical and systematic method, the international legal regulations for innovative application of biomedical technologies in the context to the human right to life have been studied.

Results. The analysis of international legal acts and resolutions of the international organizations (the United Nations, the Council of Europe, the European Union) has shown their high effectiveness in terms of solution of the abovementioned problems and further prevention of violations of human right to life, given the development of science and technology.

Conclusions. Currently, there is an objective necessity to harmonize the national legislation of different states in the area of human rights and bioethics, as well as to develop general rules of international law of binding character.

Keywords: international law, human right to life, innovations, and biomedical technologies.

Б.В. Островская

Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины,
ул. Трехсвятительская, 4, Киев, 01601, Украина,
+380 50 311 1975, +380 97 371 3050, ostrowskabogdana@gmail.com

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ЗАЩИТЫ ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА
В ПРОЦЕССЕ ПРИМЕНЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ БИМЕДИЦИНСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ

Введение. Развитие инновационных биомедицинских технологий и распространения биомедицинских услуг, а также различия национальных законодательств стран мира обостряют проблемы в области фундаментальных прав человека. Исследование международно-правового регулирования защиты права человека на жизнь в процессе применения инновационных биомедицинских технологий определяет наличие важных и принципиальных вопросов в этой сфере, что обуславливает необходимость их решения на основании международного права.

Проблематика. Биоэтические проблемы, возникающие в связи с развитием биомедицинских технологий клонирования человека, криоконсервации клеток, тканей, органов и эмбрионов человека, получения эмбриональных стволовых клеток человека, генетической диагностики, геной инженерии и прочее на сегодня достаточно актуальные и дискуссионные.

Цель. Определение современных угроз и вызовов жизни человека в процессе применения инновационных биомедицинских технологий и решения их на основании международного права.

Материалы и методы. На основании диалектического и системного метода исследовано международно-правовое регулирование применения инновационных биомедицинских технологий и их соотношение с правом человека на жизнь.

Результаты. Анализ международно-правовых актов и резолюций международных организаций (Организации Объединённых Наций, Совета Европы, Европейского Союза) свидетельствует о достаточно высокой их эффективности в преодолении вышеуказанных проблем и дальнейшего предотвращения нарушений относительно права человека на жизнь с учетом развития науки и техники.

Выводы. Сейчас существует объективная необходимость унификации законодательств разных государств в сфере прав человека и биоэтики, а также выработки общих норм международного права обязывающего характера.

Ключевые слова: международное право, право человека на жизнь, инновации, биомедицинские технологии.